

פרק ד': על שאלה "רחבה" ושאלה "צרה"

בפרק זה נדון באפיון צורני של שאלות: היקף השאלה - האם היא "רחבה" או "צרה" ואיך בוחרים ביניהן בכל מצב?

הגדרת היקף השאלה תלויה בהקשר בו היא נשאלת.

אותה שאלה בהקשרים מסוימים יכולה להיות רחבה ובאחרים - צרה. המונחים "רחב" ו"צר" הנם מונחים יחסיים.

להלן כמה מצבים בהם ניתן לאפיין שאלות כצרות או רחבות יחסית:

1. לדוגמה, דירוג שאלות - משאלות רחבות לשאלות צרות.

* אילו בגדים אתה אוהב ללבוש? (שאלה רחבה).

* אילו בגדים אתה אוהב ללבוש לאירועים מיוחדים? (שאלה פחות רחבה).

* אילו בגדים אתה נוהג ללבוש למסיבות כיתה הנערכות בחורף זה? (שאלה צרה).

על השאלה הראשונה אפשר להשיב כל מיני תשובות המתייחסות, למשל, לחומרים שמהם עשויים בגדים, להתאמת לבוש לאירוע, לסגנון לבוש וכד'. את השאלה השנייה הצרנו בעזרת המלים "לאירועים מיוחדים", ואת השאלה השלישית הצרנו בעזרת המלים "בחורף הזה" (ניתן להוסיף ולהצר את השאלות).

בדוגמה ראינו ששאלות צרות העוסקות במידע מתמקדות בפרטים, ואילו שאלות רחבות כוללות היבטים שונים של מידע, כשבתשובה אפשר להתייחס לכולם או לחלקם; כל תשובה עשויה לענות על השאלה.

2. שאלות המתייחסות למידע והקשר שבין המידע ומלות השאלה מסייעים לקבוע איזו היא שאלה רחבה ואיזו - צרה.

לדוגמה - אוטובוס בהודו: חוויות והפתעות

עמדנו בתור לאוטובוס באחת התחנות בעיר צפופה וגדולה. השעה הייתה 17:00. אנשים חזרו מהעבודה ונעמדו בתור ארוך, ממתנינים בסבלנות. חלקם קראו עיתונים וחלקם הרהרו בשקט, איש לא דחף. נדהמנו לגלות כי התור מסודר להפליא - כמו באנגליה.

לפתע ראינו את האוטובוס מגיח והתור הנפלא נעלם כהרף עין. האנשים זינקו בפראות, דוחפים זה את זה כדי להגיע לאוטובוס ולהיאחז בדלתותיו. הנהג האט אך לא עצר את נסיעתו. ההודים היו כנראה מאומנים בעלייה תוך כדי נסיעה ורובם הצליחו לעלות לאוטובוס כשהאחרונים נתלים על דלתותיו. עתה ציפתה לנו, הישראלים, הפתעה שלישית: איש לא רטן שצפוף, היושבים על הספסלים נדחקו זה לזה ופינו מקום לאחרים. על כל ספסל זוגי ישבו כ-5 הודים בשקט מופתי.

שאלה צרה: איפה התרחש הסיפור?

שאלה רחבה: מדוע הופתעו הישראלים? (התשובה יכולה להתייחס לציפיות קודמות שלהם, לניגוד בהתנהגות ההודים, לאחוות הנוסעים ועוד).

3. אותה השאלה יכולה להופיע בהקשר מסויים כשאלה צרה ובאחר - כרחבה. האפיון אינו מוחלט כאשר אין הגדרה לאיזה מידע מתייחסות השאלות.

שאלה: מדוע אתה אוכל עכשיו תותים? זו יכולה להיות שאלה צרה אם השואל אינו מתייחס למידע כתוב נוסף. התשובה עליה יכולה להיות: "כי דווקא עכשיו התחשק לי לאכול תותים".

השאלה יכולה להיות רחבה אם היא מסתמכת על מאמר שבו נסקרים היבטים שונים הקשורים לתותים, כמו:

- חשיבות התותים לגוף האדם.

- כוח המשיכה של צבעם האדום של התותים.

- טעמם הנפלא, ריחם המגרה וצורתם המושכת של התותים.

- השפעת הפרסומת על מנהגי אכילת תותים, וכד'.

בשאלה רחבה מובלעים (באופן סמוי או באופן מפורש) היבטים שונים של הנושא. המשיב יכול להתייחס לחלקם בלבד או לענות על כולם יחד. ככל שהשאלה צרה יותר היא מכוונת את המשיב להיבט שעליו להתייחס.

1. שאלות לראיון - פעילות ליחיד

א. נער חדש בא לשכונה והוא ראיין אותך על בית-הספר. כל השאלות שנער זה שאל היו שאלות רחבות יחסית, וניתן להמירן בשאלה צרה אחת. החלף כל שאלה רחבה בשאלה אחת, צרה, שתתייחס לתת-נושא אחד מתוך אלו הכלולים בשאלה הרחבה. לדוגמה:

בשאלה מספר 3 לעיל נשאלים על דרישות בית-הספר. המשיב אינו יודע על אילו דרישות מדובר. הוא יכול להתייחס לתנאי הקבלה של בית-הספר, לשיעורי-הבית, לעבודות בכיתה ועוד. כאן יש לנסח שאלה צרה המתייחסת לסוג דרישות מסוים.

להלן רשימת השאלות:

1. איזה בית-ספר זה?

2. כיצד תתאר את המורים בבית-ספרך?

3. האם הדרישות של בית-הספר גבוהות?

4. איזו אווירה יש בבית-הספר?

5. במה שונה בית-ספר זה מבתי ספר אחרים?

ב. לו היית נער חדש בשכונה, האם היית מנסח שאלות רחבות כמו אלו הרשומות לעיל? אם כן - הסבר מדוע; אם לא - ציין ותן דוגמה לשאלה אחת צרה שהיית שואל:

ג. לפניך תיאור מפורט של השואל, של המשיב ושל המצב שעליו נשאלות השאלות. **השואל:** בן קיבוץ שעבר עם הוריו לעיר, הוא בן 15, אינו מכיר בתי-ספר עירוניים אבל מכיר בית-ספר תיכון אזורי של הקיבוצים.

המשיב: סבלני, חכם, מזדהה עם הנער החדש, משום שגם הוא עבר בילדותו לבית-ספר אחר ומכיר את הרגשה.

המצב: השניים נפגשו לזמן קצוב, ברחוב ליד הבית, ואין להם הרבה זמן. החלט מהו סוג השאלות שעדיף לשאול במקרה זה - צרות או רחבות? הסבר את החלטתך:

רשום שאלה אחת לדוגמה:

תרגלנו מעבר משאלה רחבה לשאלה צרה יחסית, עתה נתרגל מעבר מכמה שאלות צרות יחסית לשאלה אחת רחבה. תרגיל זה הוא חוליה מקשרת בין היקף השאלה למידת חסכוניותה כי:

שאלה "רחבה" מכילה בתוכה מספר שאלות "צרות" ולפיכך היא חסכונית יותר. שאלה חסכונית היא שאלה שהתשובה עליה יכולה לחסוך שאילת שאלות אחרות.

2. חסכני השאלות - פעילות ליחיד

א. יונית חזרה מטיוול עם משפחת חברתה. אביה הציף אותה בשאלות:

- איך היה האוכל בבית הארחה?

- האם היו מים חמים במקלחת?

- האם היה חימום בחדרים?

- האם הייתה אפשרות להכין שתייה בכל חדר?

"מה אתה שואל כל כך הרבה שאלות", אמרה האם, "אתה יכול לשאול אותה פשוט":

ב. משה קרא עיתון וירון הציץ מהצד ושאל אותו:

- מי הם האנשים שבתמונה?

- מה קרה להם?

- מי היה הנהג?

- האם יודעים מי אשם?

משה קיפל את העיתון ונמף בירון: "מה אתה שואל כל כל הרבה שאלות, תשאל בקיצור":

ג. גלית לא הגיעה אתמול לביתה הספר. היא טילפנה לנועה ושאלה:

- היו שיעורים במתמטיקה?

- האם התקדמנו בלימודי הכימיה או חזרנו על הנוסחאות המוכרות?

- לדעתך, הפסדתי שלא הייתי אתמול?

- אילו ספרים וחוברות צריך להביא למחר?

נועה הקשיבה לשטף השאלות והציעה לגלית להשיב על השאלה הכללית:

3. לפניך פרטים נוספים על המצב המתואר בתרגיל א':

אביה של יונית החליט לצאת לטיול בגליל, לאותו אזור שבו טיילה בתו. הוא אדם מפונק

וחשוב לו למצוא בית-הארחה ברמה גבוהה יחסית.

נסח שאלה טובה למצב זה:

נקודה למחשבה: ראינו שאפשר לנסח שאלה רחבה יחסית ובמקומה אפשר לנסח כמה

שאלות צרות - ולהיפך.

מה המשותף בין כל התשובות לשאלות הצרות לבין התשובה האחת לשאלה הרחבה, שבאה

להחליף?

4. בודקים איפיון של "צר" ו"רחב" בהקשר רחב - פעילות ליחיד

בהמשך ניסחנו כמה שאלות שאותן היינו שואלים בראיון דמיוני את הסופרת דבורה עומר. מאחר שהקשר הראיון הוא רחב - הוא אינו מתייחס לסיפור או למידע מסוים, כמו בתרגיל קודם - יש לשים לב להבחנה בין "צר" ו"רחב" ולדון על כך עם חבריכם בכיתה.

לפניך קשת מספרים המייצגים את מידת הרוחב/צרות של השאלה: צר מאוד - 1, צר - 2,

בין צר לרחב - 3, רחב - 4, רחב מאוד - 5.

לצד כל שאלה ציין את המספר המתאר אותה, לדעתך:

א. באיזה גיל התחלת לכתוב את הספר הראשון שלך?

ב. כיצד אספת מידע על שרה אהרונסון לצורך כתיבת הספר "שרה גיבורת נ"ל"?

ג. מדוע בחרת לכתוב על אנשי השייטת בספרך - "הצוללים קדימה"?

ד. האם את, כסופרת, חשה הבדל בין כתיבת סיפור על דמות גברית לבין כתיבת סיפור על דמות נשית?

ה. אילו סוגי מכתבים את מקבלת מילדים ונערים הקוראים את ספרייך?

ו. מה מאפיין את כתיבתך, להבדיל מסופרי נוער וילדים אחרים?

ז. במה שונה כתיבה לילדים מכתובה למבוגרים?

סיכום

ככלל, טוב להשתמש בשאלה "צרה" כשרוצים לקבל מידע על פרט מסוים!

רצוי להפנות שאלות צרות לאנשים אשר איננו סומכים על הדיוק שבתשובה שלהם, אך אנו יודעים כי עשוי להיות להם מידע מסוים שאותו נוכל להפיק אם נכוון אלמידע זה שאלות צרות. בהמשך נוסיף לשאלה רחבה ולשאלה צרה את המילה "יחסית", מילה זו מזכירה לנו כי תמיד צריך לבדוק את ההקשר שבו נשאלת השאלה.

אם איננו יודעים מספיק על נושא מסוים - לא נוכל לשאול שאלות צרות. במקרה זה נשאל שאלה "רחבה".

מתי עוד כדאי לנסח שאלה "רחבה"?

שאלה רחבה רצויה כשאנו מעוניינים לקבל נקודת מבט כללית ולא תיאור מפורט ומדויק. שאלה כזו תהיה שאלה מועילה כשאנו סבורים שהמשיב ייתן לנו תשובה לשאלה זו, או כשאנו מעוניינים לדעת מהי עמדתו ונקודת מבטו על הנושא, של הנשאל.

שאלה רחבה מועילה לנו כשאנו מתחילים ללמוד נושא חדש, שאלה רחבה יכולה לעזור לנו לארגן את המידע ללמידה.

שאלה "רחבה" כוללת בתוכה כמה שאלות צרות ולפיכך חוסכת אותן. יש לזכור כי לא תמיד החסכוניות משתלמת. המחיר של שאלה חסכונית שאינה ממוקדת הוא - שצריך יהיה לשאול אחריה שאלות צרות.

המשכו של מסע ...

יותם החליט לשאול את סבא ראובן על תולדות המשפחה. הוא חשב לנסח שאלה רחבה, כי סבא יודע לספר סיפורים ויודע את תולדות המשפחה ולכן בוודאי ידע מה להשיב. יותם מתקשה לנסח שאלה צרה כי כמעט ואין לא ידע על המשפחה ואין לו מספיק פרטים שבהם הוא יכול להיעזר.

לכן החליט לשאול שאלה רחבה, שלשם ניסוחה נעזר ברמי, וקרא אותה בקול מהנייר:

"איך השפיעו המעמד החברתי והכלכלי של משפחתך על חיי היומיום שלהם ושלך?"

(אין לו שמץ מושג מה היו המעמד החברתי והמצב הכלכלי של המשפחה ביחס לסביבה אבל הוא משער שסבא ידע לספר לו על כך בתשובתו.)

יותם ערך רשימה של מוסדות שמהם הוא מתכוון לאסוף מידע נוסף על שורשיו. המוסדות

הם: - שגרירות אוקראינה בישראל

- בית התפוצות

- מוסדות הקהילה היהודית בעיר דניפרופטרובסק

- ארגון יוצאי דניפרופטרובסק בישראל

- חבר של סבא מהמושב

- פרופסור להיסטוריה החוקר את תולדות היהודים באוקראינה

- ארכיון ההגנה.

עבודה בזוגות

בחרו במוסד או באיש מתוך הרשימה.

החליטו איזה סוג של שאלות להפנות אליו - שאלות רחבות או צרות יחסית.

נסחו שתי שאלות על סוג המידע שלדעתכם תוכלו לקבל בעזרת השאלה.

(תוכלו להתייעץ עם המורה או עם בני משפחתכם לגבי תפקידם של המוסדות השונים

והמידע שהם יכולים לתת על שורשי משפחות יהודיות.)

האיש/המוסד הוא:

השאלות הן:

1.

2.

יותר החל מנסח שאלות המופנות למוסדות ולאנשים השונים. לפתע נעצר וחשב בקול: האם אנשי הקהילה בדניפרופטרובסק יבינו את השאלות שאני שואל? אימא: אנשי הקהילה יודעים עברית, אך צריך להקפיד על ניסוח בהיר של השאלה. רמי: חשוב ללמוד לנסח שאלות בהירות לכל הקשר ואני אעזור ליותרם ללמוד כיצד שואלים אותן.